ДО ЮВІЛЕЮ

«Ми готуємо унікальних фахівців»

Хороший професіонал-дефектолог — це знахідка для батьків кожної окремої дитини та й суспільства загалом

Тетяна УРИСЬ

Факультет спеціальної та інклюзивної освіти Національного педуніверситету імені М.П. Драгоманова (вишу зі 185-річною історією) цьогоріч також відзначає вагомий ювілей — 100 років! Чим живе і як розвивається факультет, яку лепту вносить у розвиток суспільства — про це та багато іншого розповідає декан факультету — доктор педагогічних наук, професор, почесний академік НАПН України, заслужений працівник освіти України Марія Шеремет.

Марія Шеремет.

«Це єдина спеціальність, яка не обмежується однією галуззю»

■ Маріє Купріянівно, ви очолюєте особливий факультет, адже фахівці, яких він випускає, для деяких людей є найважливішими у їхньому житті: вони допомагають особистості не лише розвинутися фізично і психологічно, а й соціалізуватися. Розкажіть, будь ласка, про унікальність і важливість цієї професії та непросту роботу, яку виконують фахівці, яких готуєте.

— Про важливість такого факультету, як спеціальна та інклюзивна освіта, годі й говорити, адже у розвитку суспільства упродовж усієї історії були й будуть діти, які потребують спеціального навчання й виховання. Якісна освіта має бути доступною кожній дитині, зокрема і з особливими освітніми потребами. Їм необхідна додаткова навчальна, медична і соціальна підтримка. Коли йдеться про таких дітей, ми розуміємо, що їм потрібен особливий підхід до навчання, зокрема індивідуальний план розвитку, спеціально облаштоване місце, належні умови, але забуваємо про те, що важливим аспектом у цьому процесі є вчитель, який працює з дітьми, що мають особливості психофізичного розвитку, його знання, вміння, навички і компетенції роботи з дітьми з порушенням мовлення, слуху, зору, інтелектуального розвитку тощо.

Ми насправді готуємо унікальних спеціалістів. Нині на факультеті функціонує шість кафедр, які забезпечують підготовку фахівців для освітньої та реабілітаційної психолого-педагогічної роботи з дітьми та дорослими з обмеженими можливостями здоров'я різних нозологій: кафедра логопедії та логопсихології; психокорекційної педагогіки; офтальмопедагогіки та офтальмопсихології; сурдопедагогіки та сурдопсихології імені Миколи Ярмаченка; спеціальної психології та медицини; ортопедагогіки, ортопсихології та реабілітології. Останні чотири згадані кафедри є єдиними в Україні, які готують фахівців відповідного профілю.

■ Які особливості підготовки фахівців на вашому факультеті?

— Для спеціальної освіти як самостійної спеціальності зі всіма її складовими важливою є єдність спеціальної педагогіки і спеціальної психології, медицини, фізіології та інших галузей. Це єдина спеціальність, яка не обмежується однією галуззю, а є багатоскладовою за змістом підготовки фахівців. Студенти мають оволодіти вміннями встановлювати емоційний контакт з учнем, корегувати його пізнавальну діяльність, формувати уявлення про навколишній світ, розвивати комунікативні навички, формувати навички орієнтування в просторі тощо. Тоді такий вчитель-дефектолог зможе ввести особливих діток у соціум.

Готуючи фахівців, ми завжди пам'ятаємо, що наші спеціалісти не лише навчають і виховують, а й надають консультативно-корекційну допомогу, тому ми намагаємося готувати працівників для закладів освіти (дітей як дошкільного, так і шкільного віку) з різними організаційними формами, а також фахівців для інклюзивного простору — вчителів (асистентів учителя) чи спеціальних педагогів.

Викладачі факультету, представники інших українських та зарубіжних університетів, науково-дослідницьких та практичних освітньо-реабілітаційних установ з усіх регіонів України об'єднані у п'ять наукових шкіл, які функціонують на факультеті під керівництвом провідних учених-драгоманівців: академіків Віктора Синьова, Віталія Бондаря, професорів Марії Шеремет, Людмили Фомічової, Євгенії Синьової. Вони підготували фахівців високого професійного рівня, дослідників означеної галузі.

«Наші випускники виконують важливу соціальну місію»

■ Цю професію аж ніяк простою не назвеш. А чи багато абітурієнтів зголошується виконувати таку соціально важливу роль у суспільстві? Наскільки вмотивованими йдуть до вас майбутні студенти? Це старшокласники чи переважно студенти коледжів із краще сформованим усвідомленням своєї подальшої діяльності?

— Наші абітурієнти — це випускники шкіл і коледжів. І більшість із них справді має усвідомлений вибір своєї професії.

Ми запрошуємо студентів на спеціальність 053 Психологія (спеціальна, клінічна) та різні спеціальності напряму 016 Спеціальна освіта. Нині на факультеті здійснюємо підготовку логопедів, логопсихологів, психокорекційних педагогів, сурдопедагогів, сурдопсихологів, офтальмопедагогів, офтальмопсихологів, ортопедагогів, ортопсихологів, спеціальних (клінічних) психологів тощо. І так, справді, наші випускники-фахівці у цих напрямах виконують надзвичайно важливу місію, оскільки працюють із дітьми, що мають проблеми із зором, із слухом, з інтелектуальними порушеннями, з усіма видами мовленнєвих порушень, з порушеннями опорно-рухового апарату тощо.

Гарний професіонал у цій справі — це знахідка для батьків кожної окремої дитини та й зрештою для суспільства загалом. Власне, цей соціально важливий аспект і спонукає більшість абітурієнтів ставати студентами нашого факультету, проте є, звичайно, й інші, особисті, причини.

■ Яких ви хотіли б покращень у сфері навчання спеціальних педагогів? Чи що хотіли б змінити?

— Так, є багато планів і задумок для покращення системи підготовки фахівців означеної галузі. Це насамперед практична підготовка логопедів, сурдопедагогів і фахівців інших нозологій. Необхідно змінити самі підходи до організації та проходження студентами практики. Крім цього, варто переглянути і зміст теоретичної підготовки (базовими мають бути дисципліни фундаментальні, зокрема медичного спрямування). Важливими аспектами є питання обладнання процесу навчання сучасними технологіями подачі матеріалу, а також реалізації (відповідно до нововведень Закону «Про вищу освіту») програм обміну студентами між країнами на навчання з одержанням відповідних дипломів та сертифікатів.

Зрозуміло, що студенти мають добре знати іноземну мову, зокрема і специфікацію своєї галузі, тому ми активно працюємо у цьому напрямі, аби викладання спеціальних дисциплін велося й англійською мовою. Наприклад, на кафедрі спеціальної психології і медицини та логопедії підготовлені відповідні матеріали для впровадження такого нововведення на рівні магістерської підготовки.

Думаю, доцільно було б іще створити університетський центр колективного користування, де б поєднувались діагностично-консультативна, корекційно-реабілітаційна та профілактично-упереджувальна складові змісту підготовки фахівців. Саме тут студенти могли б одержувати практичні професійні навички.

Інклюзія проникає в усі сфери нашого життя

■ Нині про інклюзію говорять стосовно не тільки шкіл, а й закладів вищої освіти та місць роботи, тобто інклюзія потихеньку проникає в усі сфери нашого життя. Як ви оцінюєте цей процес?

— Проблематика розвитку, навчання і соціалізації осіб з особливими освітніми потребами є актуальною. Це засвідчила і робота II з'їзду корекційних педагогів України «Актуальні проблеми навчання та виховання дітей із особливими освітніми потребами в освітніх реаліях України», присвяченого 185-річчю НПУ імені М.П. Драгоманова та 100-річчю факультету спеціальної та інклюзивної освіти, який відбувся 7 листопада 2019 року. Пленарна робота з'їзду була продовжена на засіданнях шести «круглих столів», які стали майданчиками для дискусій і обговорень, зокрема наголошувалося на тому, що реформа спеціальної освіти в Україні повинна йти не шляхом модернізації, а шляхом інновацій, у т.ч. і в професійній підготовці фахівців. У межах з'їзду було проведено 13 майстер-класів, в ході роботи яких учасники мали змогу ознайомитися із сучасними психолого-медико-педагогічними і нейропсихологічними технологіями та набути важливих професійних навичок.

Суспільство (маю на увазі заклади середньої та вищої освіти, а також інші установи-роботодавці) має бути готовим прийняти кожну дитину на навчання чи дорослого на роботу, створивши максимально сприятливе середовище для розвитку їхнього потенціалу.

■ Які виклики стоять нині у зв'язку з цим перед нашим суспільством загалом? Які, на вашу думку, плюси і мінуси цього явища? І чим, власне, ви, ваші колеги, випускники можуть допомогти у реалізації реформ із впровадження інклюзії?

— Під час реформування і модернізації освіти, що відбувається нині в нелегкий час різних суспільних трансформацій, так чи інакше стикаєшся з багатьма проблемами, які необхідно вирішувати: суспільне ставлення, відповідальність, недостатня облаштованість місць і забезпечення необхідним устаткуванням, недостатнє фінансування тощо. Але головним усе ж залишається доступ до загальноосвітнього простору та надання якісної освіти дітям, що мають певні особливості розвитку та особливі освітні потреби.

Реформування освітньої системи України передбачає впровадження інклюзивної форми навчання у межах «Нової української школи», а це, у свою чергу, зумовило суспільний запит на підготовку спеціалістів, які спроможні реалізувати і якісно включитися в систему інклюзивного освітнього середовища.

Досвід інших країн (Великобританія, США, Ізраїль, Литва, Фінляндія тощо), які успішно впроваджують інклюзивну освіту в загальноосвітній простір, засвідчує, що в системі інклюзивного навчання має обов'язково бути професіонал зі спеціальної та інклюзивної освіти. Результати вітчизняних наукових розвідок, дотичних до впровадження та забезпечення якості інклюзивної освіти, свідчать про необхідність запровадження в закладах освіти посади спеціального педагога за фахом «Спеціальна освіта», здатного здійснювати професійний супровід дітей з особливостями розвитку.

Насамперед необхідно розуміти, що інклюзивна форма навчання не є можливою для всіх дітей без винятку. Це особлива форма, притаманна лише відповідним категоріям дітей, тому у визначенні форми навчання дітей з особливостями розвитку мають брати участь і фахівці, які дадуть обґрунтовані професійні рекомендації, і власне батьки. ■

ІСТОРИЧНА ДОВІДКА

В Україні підготовка кваліфікованих вчителів для навчання дітей з особливими освітніми потребами розпочалася восени 1919 року у Києві при Вищих педагогічних курсах II Товариства професорів і навчателів, коли відкрився факультет лікарської педагогіки. Згідно з розпорядженням Управління вищими школами м. Києва (31 серпня 1920 р.) та постановою Наукової ради при ньому, факультет лікарської педагогіки почав функціонувати на правах факультету Вищого інституту народної освіти (ВІНО) імені М. П. Драгоманова з 15 липня 1920 року. В повному складі відбулося переведення студентів зі збереженням залікових книжок і навчальних планів з одного закладу в інший. Першим деканом факультету, на якому функціонувало відділення підготовки педагогічних кадрів для роботи з різними категоріями дітей із порушенням психофізичного розвитку, у 1920 році було призначено дитячого лікаря-психіатра Фішеля Шнеєрсона.

З 1964 року дефектологічний факультет працює як самостійний факультет Київського державного педагогічного інституту імені О. М. Горького (нині — факультет спеціальної та інклюзивної освіти Національного педагогічного університету імені М.П. Драгоманова).